

ПИТАННЯ КОМУНІКАЦІЇ В ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Пісоцька О.О., Знаменська І.В.

Нині відомо понад 50 педагогічних технологій, створених педагогами-новаторами (В.Ф. Шаталов, Е.Н. Ільїн, Н.А. Зайцев, В.Д. Шадріков, С.Н. Лисенкова та ін.), - ігрові технології, технології індивідуалізації навчання, проблемне навчання, технології рівневого навчання, комунікативні технології та ін. Щодо позиції того, кого навчають, в освітньому процесі технології підрозділяються на авторитарні (той, кого навчають, - "об'єкт" навчального процесу, обумовленого тільки викладачем); дидакто-центричні або технократичні (домінує зміст, а не стиль відносин); індивідуально-орієнтовані (у центрі освітнього процесу - особистість того, кого навчають); технології співробітництва (взаємодія педагога і студента). У вищій школі найбільш прийняті технології співробітництва, особливо на старших курсах вузу. Характер взаємодії педагога і студента може бути різним. Дії викладача відносно керування навчанням студента можуть бути: "розімкнутими" (неконтрольована і/або некорегована діяльність того, кого навчають); циклічними (неуважними); направленими, індивідуально-спрямованими; вербальними (діалогічними - в режимі живого діалогу); автоматизованими. Реалізація сучасної освітньої концепції вимагає акцентування уваги педагогів на індивідуально-орієнтованій моделі навчання, в центрі якої вони знаходять інтереси, потреби, можливості суб'єктів освітнього процесу, їхня спільна діяльність, базована на позитивній взаємодії. При педагогічній взаємодії існує реальна можливість робити перетворення в пізнавальній, емоційно-вольовій, особистісній сферах суб'єктів освітнього процесу, на практиці реалізовувати особистісно-розвивальну і спільну стратегії спілкування.

Ефективність навчання в усі часи залежала від особистості педагога і його професійної майстерності. Безумовно, кожний педагог, вибираючи індивідуальний стиль, знаходить і свої орієнтири в професійно-навчальній діяльності. Першою сходинкою в здійсненні технології педагогічної взаємодії стає усвідомлення суті, цілей, принципів і змісту, які реалізуються в різноманітних формах навчально-виховної діяльності. Наступний крок - відбір засобів, за допомогою яких можна їх досягти. Від педагога потрібно професійне володіння всім арсеналом методів, прийомів, засобів, необхідних для рішення педагогічних завдань. В особистості вузівського викладача для студентів важлива гармонійна єдність ідеалів, переконань, принципів, поглядів, захоплень, морально-етичні якості, талант педагога, любов до своєї праці, постійний пошук шляхів удосконалення педагогічної майстерності, увага до кожного студента, вміння прищеплювати навички культури, формувати особистість. Викладач - не просто "транслятор знань", а цілісна особистість, яка найбільшою мірою відповідає сучасним вимогам до підготовки високоосвічених і всебічно розвинених спеціалістів. Викладач, як і раніше, залишається критичною ланкою процесу навчання із двома найважливішими функціями - підтримки мотивації та інтерпретації навчання групи або конкретного учня. Але в сучасному високоінформативному середовищі викладач і студент рівні в доступі до інформації, змісту навчання, тому викладач уже не може бути єдиним джерелом фактів, ідей, принципів та іншої інформації, його нову роль у навчанні можна охарактеризувати як наставництво. Завданням викладача-наставника стає не тільки підтримка педагогічного спілкування, взаємодії, координації процесу навчання, а й нові дидактичні завдання - глобальне та критичне мислення, ефективна комунікація в усному і письмовому спілкуванні, вміння працювати в групі, швидко адаптуватися до змін у інформаційних комп'ютерних технологіях, а також інтелектуальних навичок для постановки проблемного

питання, здійснення пошуку і систематизації отриманих результатів.

Студенти високо цінують у викладачеві щирі людські якості: доброзичливість, ненав'язливий вплив, захопленість, людяність, почуття такту. Доброта педагога полягає у великій почутті відповідальності за сьогодення й майбутнє студента. Право бути наставником має насамперед той, хто розуміє й сприймає душевний стан своїх вихованців. Установлено, що немає кращого способу навчити людей чомусь, як розбудити в них високі щиросердні якості й допомогти їхньому розвитку. Однак частина викладачів студентською аудиторією не сприймається. Це байдужі до свого предмета і своєї справи люди, які не мають почуття соціальної відповідальності, вони порушують елементарні правила спілкування, не розуміють і недооцінюють гуманістичний зміст своєї діяльності. У розвитку інтересів студентів важливу роль відіграє правильний, заснований на повазі та спокійній вимогливості, довірчий і доброзичливий тон викладача. Доброзичливість, увага до інтересів та захоплення студентів є джерелом емоційно-позитивних відносин між сторонами і не можуть не позначитися на розвитку інтересу. Щоб виявився й ствердився стійкий інтерес, студент повинен відчувати свій особистий успіх. А це вимагає від викладача індивідуального підходу до кожного студента. Викладачу важливо навчитися швидко вникати в стан студента: фіксувати в його поведінці малопомітні, але психологічно значимі деталі, розрізняти незначні зміни в макро- і мікроекспресії. Стан людини проявляється найчастіше у вигляді реакції на поточну ситуацію й має пристосувальний характер. Взаємовідношення викладача й студентів засновані на почуттях симпатії або антипатії, взаєморозуміння або нерозуміння. Звичайно прийнято дві умови, що забезпечують успішність взаємодії: довіра студента до викладача й духовний потяг до нього. Довірчий характер взаємовідносин складається, як правило, не стихійно - його потрібно формувати. Щоб уселити студенту віру у свої сили, зміцнити його волю, бажання подолати труднощі, викладач може використовувати прийом авансування довіри, який полягає в спеціальних дорученнях, індивідуальних завданнях.

Для створення атмосфери довіри існує ряд правил: визнання почуття дорослості студента, його гідності; прояв педагогічного оптимізму; обережність в оцінюванні його навчальних можливостей; терпимість, чесність у відносинах зі студентами; повага національних традицій, звичаїв. Можна відокремити три провідні типи взаємин між викладачем і студентами: стійко позитивний - викладачі цієї групи відрізняються педагогічною спрямованістю діяльності, багатогранністю знань, ерудицією, глибокою майстерністю володіння предметом, гнучкістю мислення, потребою в неформальному спілкуванні зі студентами; пасивно-позитивний проявляється нечітко вираженою емоційно-позитивною спрямованістю спілкування зі студентами; викладачі в курсі справ студентів, надають їм допомогу; негативний - у викладачів виявляється схильність до повчань; відбувається формалізація відносин зі студентами, порушується педагогічне спілкування, можливі конфлікти. Педагогічна взаємодія продуктивна, якщо педагог, використовуючи свій особистісний потенціал і професіоналізм, організовує цілеспрямовану спільну зі студентами творчу життєдіяльність, а студенти є реальними суб'єктами всіх її видів і форм.